

Desig d'aprendre a escriure

Montserrat Fons

Universitat de Barcelona

Darrere l'infant que dibuixa, fa gargots i traça lletres damunt d'un paper, o les tecleja en una pantalla, com ens recorda Emilia Ferreiro, hi ha un infant que pensa.

Un infant que pensa no és un infant que té la ment en blanc, ni és un infant que demana permís per aprendre, ni que només sap repetir el que li han ensenyat. Ser més petit no vol dir ser menys intel·ligent, només vol dir que encara no s'ha tingut el temps per experimentar, provar, modificar o adaptar tot allò que es pensa a cada realitat.

L'infant d'educació infantil que va creixent en un entorn on parlar i escoltar, i llegir i escriure són pràctiques habituals va tenint cada vegada més experiència del que és i del perquè serveix llegir i escriure, i va formant-se'n les seves idees. Sense demanar permís a ningú l'infant construeix hipòtesis sobre com funcionen les lletres i les posa contínuament a prova, per tal de corroborar-les, desestimar-les o fer-les evolucionar. Li agrada repetir aquells actes que li proporcionen satisfacció i plaer perquè els domina i s'hi sent segur –com, per exemple, mirar i escoltar contes, poesies, cançons, etc.– o perquè li suposen uns reptes assequibles com poden ser provar d'escriure, preguntar quina lletra ha de posar, o simplement demanar ajuda perquè l'adult li escrigui el que ell vol. L'infant necessita aquest adult que incondicionalment li fa costat i que sosté de manera amorosa l'esforç que representa posar-se en acció per construir coneixement sobre el llenguatge escrit. Un coneixement entrelligat de símbols que la cultura que acull aquest infant ha creat per comunicar-se de manera diferida en l'espai i en el temps.

Aprendre a escriure és una activitat complexa perquè no es tracta només de fer correspondre a cada so que emetem per dir una paraula la lletra que li correspon. Això seria relativament fàcil i podríem dir que tots els infants ho acaben fent amb més o menys rigor ortogràfic. El problema actual és aconseguir que el missatge que escriuen els nostres alumnes comunicui bé allò que es pretén que comunicui, és a dir, que sigui adequat a l'objectiu i al destinatari, i a més a més coherent i cohesionat. Per això, no s'aprèn a escriure per parts, separadament. Aprendre a escriure no és divisible en habilitats deslligades i progressives, perquè tant la relació so-grafia com la construcció del text troben sentit en situacions comunicatives reals i aquestes situacions, tot i que poden tenir graus de dificultat diferents, sempre són complexes. Sempre tenen un objectiu, que és diferent en cada situació, i sempre estan sotmeses a les característiques del llenguatge escrit, diferents del llenguatge oral.

Diguem-ho clar, ensenyar a escriure no és desenvolupar la consciència fonològica, ensenyar la relació so-grafia i memoritzar el traçat de les lletres per separat, perquè escriure és posar-ho tot al servei de la comunicació i, per tant, dins d'un context que li dóna sentit. En aquest marc, la pregunta que apareix amb més inquietud és: com aprenen els infants la relació so-grafia tan indispensable per poder escriure?

Les respostes a aquesta pregunta poden ser múltiples en funció de la coherència entre reconèixer que els infants pensen i construeixen coneixement i les pràctiques d'aula. Des la perspectiva socioconstructivista (Vigotsky, Ferreiro, Teberosky), la resposta és que, a partir de crear situacions d'ús de l'escriptura, l'infant anirà comprenent com funciona el text escrit i, també, aprendrà la relació so-grafia. En el benentès que no hi ha un aprenentatge previ, sinó que forma part del propi procés d'alfabetització, ja que entenem l'aprenentatge com un procés continu de reformulacions en interacció amb els altres. És possible tenir experiències directes amb l'escriptura (també amb la lectura) sense haver après les relacions so-grafia amb antelació. Constatem cada dia com una experiència amb l'escriptura pot portar a aprendre una d'aquestes relacions o qualsevol altre aspecte relacionat, com ara lèxic nou, construccions sintàctiques, disposició en el full, etc.

Avui sabem que, quan s'aprèn a escriure en contextos que ofereixen possibilitats de comunicació real, aprendre el codi alfabètic és fruit d'aquest desig de comunicar-se i, com un peix que es mossega la cua, el domini del codi permet comunicar més i millor idees, desitjos, estats d'ànim, representacions del món, etc. Es tracta d'estar atent al que passa a l'aula i a cada infant en particular per generar oportunitats d'escriptura. En el funcionament quotidià de la vida de l'escola hi ha molts moments en què ens servim de l'escrit per raons de tipus pràctic, com, per exemple, posar el nom en un full, recordar una data o escriure una nota per a les famílies; per raons de tipus més científic, com anotar les dades d'un experiment o elaborar un mapa mental; o per raons de tipus literari, com escriure un conte, fer rodolins o inventar endevinalles.

En un primer moment, totes aquestes oportunitats d'ús real de l'escriptura les posa en evidència i les practica la mestra escrivint intencionadament davant els infants, amb la seguretat que la convivència amb actes d'escriptura que tenen un valor per a la vida dels nens desvetlla el desig d'aprendre'n. Si aquest infant es troba en un ambient segur i té els estris apropiats a l'abast, començarà ben aviat a imitar els actes d'escriptura. Sovint trobarem en els seus jocs i en els seus dibuixos traces que volen reproduir lletres i volen representar situacions viscudes. En funció de les respostes per part dels adults i dels altres companys que generen els seus incipients traços, l'infant anirà construint les seves idees sobre com funciona l'escrit i anirà animant-se a provar de posar en joc les seves hipòtesis; o tot el contrari: si no troba comprensió en el que fa o se li exigeix un resultat determinat, pot inhibir-se i substituir el seu desig d'aprendre per l'espera que algú (sovint la mestra) digui com es fa.

L'objectiu de l'escola és no ofegar el desig d'aprendre a escriure de cap infant i potenciar que vagi provant, que contrasti, que faci preguntes, amb un acompanyament adequat que valora cada un dels passos i sap oferir reptes engrescadors per seguir endavant. Són propostes que s'ofereixen i no pas que exigeixen. Cal tenir en compte que molts nens i nenes tenen l'oportunitat de conèixer en entorns on el desig d'aprendre a escriure creix de manera natural perquè en el seu entorn la lectura i l'escriptura és habitual i, a més a més, es troba a l'abast dels infants. Però dissortadament aquesta no és la realitat de tots els alumnes que tenim a l'escola i, per tant, el primer pas per augurar un bon aprenentatge de l'escrit és assegurar-nos

que tots els infants tenen oportunitats freqüents d'experimentar de ben a prop l'ús de l'escriptura a la seva vida quotidiana. Facilitar experiències, enriquir-les i reflexionar-hi és la tasca primordial de l'escola. Per això és necessari l'acompanyament indispensable d'una mestra i d'un equip que compregui i respecti que al centre de qualsevol activitat d'escriptura hi ha uns infants singulars, que amb les seves pròpies històries, les seves experiències i les seves subjectivitats tenen el desig d'aprendre a escriure i en són ben capaços. És emocionant acompanyar conscientment aquests processos!

Curs 2014-2015